

Lag-Utskottet:

N:o 43, i anledning af väckta motioner, åsyftande ändringar i gällande strafflag;

N:o 44, i anledning af väckt motion om tillägg till gällande föreskrifter angående rättigheten att ransaka efter stulet gods;

Första Kammarens Tillfälliga Utskott:

N:o 8, i anledning af Andra Kammarens remitterade protokollsutdrag N:o 186, med beslut om föreslagen ändring i 5 § af Kongl. Maj:ts nådiga Kungörelse angående förändrad instruktion för direktioner m. fl. vid länens lasarett och kurhus den 21 Oktober 1864.

Kammaren åtskiljdes kl. $\frac{1}{2}$ 2 eftermiddagen.

In fidem
O. Brakel.

Thorsdagen den 5 Maj 1870.

Kammaren sammanträdde kl. 2 eftermiddagen.

Justerades fyra protokollsutdrag för den 4 dennes och protokollet för den 23 sistlidne April.

Föredrogs ånyo och bifölls Stats-Utskottets den 2 och 4 dennes bordlagda Utlåtande N:o 74, i anledning af Kongl. Maj:ts nådiga Proposition angående bemyndigande för Kongl. Maj:t att till uppförande af nytt posthus i Stockholm använda erforderligt belopp af Postverkets öfverskottsmedel för innevarande och nästföljande år.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till afgörande Stats-Utskottets den 2 och 4 dennes bordlagda Utlåtande N:o 75, i anledning

af väckt motion angående eftergift af den vissa hemman inom Hellestads, Risinge och Wånga socknar ålagda förhöjning i mantalsröntan.

mom. a.

Herr Thyselius: Stats-Utskottet har, såsom vi af dess nu upplästa Utlåtande inhemtat, funnit sig böra hemställa, att Riksdagen måtte för sin del besluta, att egarne till de i Utlåtandet uppräknade 29 $\frac{1}{2}$ mantalen i Helleforss och Wånga före detta bergslag skola erhålla eftergift af 15,345 R:dr 36 öre, motsvarande den tillskottsrenta, som till följd af bergslagsfrihetens upphörande blifvit besagda hemman för åren 1848—1869 påford. Min afsigt är ingalunda att yrka afslag på denna hemställan; men huru det i sjelfva verket förhåller sig med den hårdhet eller obillighet, hvaröfver man klagar, tror jag mig böra belysa, synnerligast som, efter hvad mig synes, Stats-Utskottet icke heller förmått göra sig fullkomligt fritt från den föreställning, att en sådan hårdhet eller obillighet vore för handen.

Det är bekant och Utlåtandet upplyser det äfven, att bland de betydliga verk och stora egendomar, hvilka i medlet af sextonhundratalet blefvo af Kronan försålda till Louis De Géer, befunno sig äfven Finspong och en stor mängd hemman inom Hellestads och Wånga dåvarande bergslag. De förmåner, hvaraf hemmanen i dessa bergslag voro i åtnjutande, bestodo, utom friheten från rotering i afkortning till hälften af landtågsgården, byggnadshjelpen och brukshjelpen. När nu ifrågavarande hemman, af hvilka tre voro rent krono, men de öfriga kronoskatte, till De Géer försålles, togs derföre, vid köpeskillingens bestämmande, i beräkning och öfverläts till De Géer af dessa tre skattetitlar endast den hälft, som till Kronan då utgjordes. För återstoden ansågs Kronan fortfarande ega full ersättning uti den tionde, som af hemmanen med anledning af den dem åliggande tackjernstillverkning utgick. Emellertid visade det sig redan tidigt, att bergsbruket inom dessa bergslag icke hade önskad framgång. Malmtillgången och, med den, tackjernstillverkningen aftogo, och särskilda åtgärder måste redan åren 1742 och 1756 vidtagas i ändamål att upphjelpa dessa bergslager utur deras förfallna tillstånd. Snart nog befanns, att grufvorna, med undantag af en enda, icke vidare gäfvu malm, och den malm, som ur denna enda erhöles, var så fattig, att den ej annorlunda än såsom limsten kunde för tackjernsblåsningen begagnas. Bergslagsskogarne drogos andan tackjernstillverkningen, hvilken icke kunde upprätthållas oaktadt det särskildt medgifna privilegiet att erhålla en tredjedel af den malm, som i Utö grufvor bröts, och då under åren ifrån 1812 till och med 1815 inom Hellestads bergslag ingen enda masugn var i gång, förordnades om bergsransakning, hvarvid egaren af Finspong jemte åtskilliga andra egare af hemman inom bergslagen anhöllo om tillåtelse att helt och hållet få nedlägga bergshandteringen, och att hemmanen måtte blifva lagda till landslag, en anhållan, hvilken sedermera vid en af Kongl. Maj:t särskildt förordnad kommissionsförättning med Hellestads bergslag förnyades, enär, såsom orden lyda, bergslagen inom sig saknade sådana tillgångar, som erfordrades för

bergsbrukets fortsättande och bergslagsprivilegiernas åtnjutande. Härvid framställdes af åtskilliga hemmansegare bland allmogen den begäran, att, om privilegierna blefve indragna, de ock måtte komma till samma rättigheter som landslagen, så att de, utan förbindelse till ena eller andra bruket och fria från allt tvång, finge sina egna skogseffekter afyttra. Sedan Rikets Ständer år 1818 till Kongl. Maj:t öfverlemnade att med de inom riket befintliga särskilda bergslagerna vidtaga de förändringar, hvartill de deröfver hållna undersökningar föranledde, förordnade Kongl. Maj:t den 30 Juni 1820, för Hellestads och, den 23 Januari 1830, för Wånga bergslag, att privilegierna skulle upphöra, och i följd deraf, hemmanen inom nämnda bergslag ingå i ständig rotering samt alla öfriga skyldigheter, som med författningarna voro öfverensstämmande. Ifrån länsstyrelsen inkom nu och, efter granskning i Kammar-kollegium, fastställdes förslag till de nya eller tillökade räntor, som af krono- och skattehemmanen i dessa begge bergslag skulle till Kronan utgöras.

De hemman Kronan till De Géer försålde, vore vid tiden för försäljningen af alldeles enahanda beskaffenhet med öfriga krono- eller skattehemman inom bergslagen, och egarne eller åboarne hade således, såsom förut är nämnt, väl att åtnjuta befrielse från utgörande af ena hälften af gården samt bruks- och byggnadshjelpen, men dock endast mot skyldighet att drifva bergsbruk, deraf Kronan hade att påräkna särskild tionde i tackjern. Likasom de, till följd af försäljningen till De Géer, icke hade att till denne eller hans rättshafvare utbetala större jordränta än de till Kronan förut utgivit, lika obestriddigt var det, att när bergslagen återginge till landslag, och skyldigheten till grufvbrytning och tackjernstillverkning upphörde, dessa hemman, ej mindre än de öfriga, hvilka bibehållit krononaturen, borde utgöra den del af räntorna, för hvilken tackjernstonden varit vederlag. Detta torde knappast af någon ointresserad bestridas, och insågs äfven af frälsebönderne sjelfva, som under åren 1830—1838 frivilligt till egaren af Finspongs bruk, hvilken fortfarande var egare till de försålda räntorna, erlade ifrågavarande tre räntetitlar, icke allenast, såsom förut, till halfva de ursprungliga beloppen, utan fullt ut. År 1839 började de dock undandraga sig att erlægga ränteförhöjningen och blefvo dertfore af bruksegaren till domstol instämde, i påstående att en sådan betalningsskyldighet fortfarande fullgöra. På detta påstående genmälde, att Louis De Géer af Kronan endast tillhandlat sig hälften af förenämnda tre räntor, och att frälserättsegaren alltså saknade all rätt till den förhöjning deruti, hvilken han under de sistförflutna åren af dem uppburit. I tvisten härom, hvilken fallföljdes genom alla instanserna, inställde sig emellertid, då saken var på Högsta Domstolen beroende, advokatfiskals-embetet i Kammar-kollegium såsom mellankommande part, under yrkande mot begge parterna af Kronans rätt till de räntebelopp, hvarom tvistades, och enär advokatfiskalen sålunda klandrade begge delomännens rätt, blef, med anledning af rättegångsbalkens föreskrift, honom af Högsta Domstolen förelagdt att sin talan till första domstolen instämma, hvaremedellertid den till Högsta Domstolen komma saken uppsköts. Sedan den sålunda af advokatfiskalen instämde

fråga om hemmansegarnes förpligtande att till Kronan utgifva den förhöjda räntan blifvit behandlad af häradsrätt och Hofrätt, förekom saken till afgörande i hela dess vidd i Högsta Domstolen, som medelst dom den 26 Maj 1857 förklarade, att, enär ostridigt vore, att vid den tid, då Kronan afhände sig ifrågavarande hemman och hemmansräntor, det ålåg hemmanen att utgöra ofvanberörda räntor allenast till hälften mot hvad som utgick af andra hemman, lydande under landslag, hvilket förhållande jemväl tagits i beräkning vid bestämmandet af köpeskillingen, samt följaktligen, om det antoges att, efter bergslagens upphörande, omförmälda räntepersedlar borde till fulla beloppet från hemmanen utgå, en slik förhöjning i räntan, i saknad af särskild bestämmelse derom i de athandlingar, hvarigenom upplåtelsen skett, icke kunde anses deri inbegripen, så ogillades Finsons egares anspråk på ränteförhöjningen; hvaremot frågan, huruvida och på hvad sätt densamma Kronan tillkomme, förklarades vara ett ämne, hvarmed allmän domstol icke tillkom att taga befattning. Uti det svar, hemmansegarne afgäfvö på Kronans nu emot dem hos Konungens Befallningshafvande i länet väckta påstående om utgörande af ränteförhöjningen, yttrades af dem, att ordalydelsen i salubrefven till De Géer tydligt uttryckte, att Kronans, utan förbehåll eller inskränkning, till everldlig ego och frälse gjorda öfverlåtelse af hemmanen innefattat ett fullständigt afhändande af all den rätt, Kronan till hemmanen egde, och således jemväl till alla räntorna, ehvad de vid tiderna, då köpen skedde, utgått till Kronan eller af en eller annan anledning på obestämd tid varit åboarne eftergifna. Det torde böra bemärkas, huruledes dessa åboar, hvilka under flera år frivilligt till bruksegaren utbetalt ränteförhöjningen, men sedan de kommit till kunskap derom, att denne icke inköpt hela den hemmanen åliggande ränta, på sådan grund undandragit sig att förhöjningen vidare utgifva, nu, så snart bruksegarens rätt blifvit af Högsta Domstolen underkänd, velat i den bestämdaste strid mot förut gjorda påståenden, till skydd mot Kronan inlägga i öfverlåtelsen till De Géer en tolkning, som skulle gifva bruksegaren rätt till den förhöjning i räntan, som förut blifvit af hemmansegarne enständigt bestridd och numera honom oåterkalleligen frändömd, men genom hvilken tolkning de nu i sin ordning skulle komma ifrån fullgörandet af en skyldighet, hvars goda grund de hade svårt att förneka. Denna invändning har dock icke medfört åsyftad verkan, utan äro de nu förpligtade att de räntor, som från och med året 1848 innestå, till Kronan utgifva.

Sedan jag nu utförligt redogjort för gången af detta ärende, en redogörelse till hvilken jag ansett mig förpligtad, derföre att Utskottet funnit ärendet af en särdeles invecklad beskaffenhet, ville jag fråga, hvaruti obilligheten emot hemmansegarne består, och hvaruti de kunna anses lidande? De hafva för åren 1830—1838 frivilligt utgifvit en ränteförhöjning, hvartill de varit skyldige, och om de verkställt betalningen till orätt person, torde han icke vara obenägen att återbära hvad honom icke tillkommit. — Till följd af sin vägran att med utbetalningen fortfara, hafva de undgått att för åren 1839—1847, således under 9 år, utgöra ett onus. hvartill de varit pligtige.

Allt ifrån år 1851, då Kronan genom instämning sökte göra sin rätt gällande, måste de hafva haft det klart för sig, att den framtida betalningsskyldigheten icke kunde undvikas. En icke öfverdrifven om-tänksamhet hade då bort bjuda dem att årligen afsätta så mycket, som motsvarade den förhöjda räntan, och hade så skett, och medlen för hvarje år gjorts fruktbärande i någon bankinrättning, hvartill utväg icke saknats, skulle räntevinsten icke allenast vara tillräcklig att dermed betala afgifterna för de tre år, för hvilka dessa bort retro-activt utgå, utan och lemnat ett icke obetydligt öfverskott.

Såsom billighetsskäl har af Utskottet blifvit anfördt, att Kronan icke förr än 1851 vid domstol gjort sina anspråk gällande. Denna fördröjda instämning har föranlett att hemmansegarne kunnat undgå betala hvad de under flera förutgångna år bort erlægga. Uppskofvet har sålunda varit dem icke till förlust, utan till fördel. Vidare är af Utskottet sagdt, att mycket olika tankar äfven hos domstolar och myndigheter uppstått angående deras betalningsskyldighet. Härmed står dock icke bättre tillsammans, än att, i begge rättegångarne, så väl underdomstolarne som Hofrätten ålagt dem att de omstämda be-
loppen utgifva, samt att, sedan Högsta Domstolen skjutit ifrån sig afgörandet af tvisten emellan Kronan och hemmansegarne, endast Konungens Befallningshafvande utlåtit sig till deras fördel, men både Kammar-kollegium och Kongl. Maj:t ålagt dem betalningsskyldighe-
ten. I fortsättningen yttrar Utskottet, att Kronan vid orätt forum anhängiggjort sin talan. Denna talan har dock blifvit anhängiggjord vid det forum, som Högsta Domstolen föreskrifvit, och i afseende på bedömandet af en fråga af sådan beskaffenhet torde det vara förlåtligt om man anser Högsta Domstolen vara en så god auktoritet, som någon annan. Då Utskottet äfven velat finna ett skydd för hemmansegarne uti ett yttrande, som Kammar-kollegium den 15 Decem-
ber 1830 meddelat i afseende på en efterdebitering af räntor, som egt rum för två andra frälsehemman i Wånga för detta bergslag, dervid förklarats, att bergslagets förändring till landslag icke medförde någon förändring i deras grundräntor, bör jag upplysa, att begge dessa hemman icke varit ibland dem, som till Louis De Geer försåldes, utan på 1680-talet genom byte kommit till Grefvinnan Hedvig Mörner, hvilken för desamma gaf ersättning, som svarade mot hemmanets alla räntor, utan afkortning. Det åberopade yttrandet är således alldeles icke hänförligt på den fråga, som nu är föremål för öfverläggning.

Ehuru jag, på grund af hvad nu blifvit anfördt, är fullt öfvertygad derom, att någon hårdhet eller obillighet icke mot egarne till nu omförmälda skattefrälsehemman blifvit begången, har jag dock intet deremot att i detta fall nåd må få gå för rätt, och har således icke något yrkande att framställa.

Herr Ekman, Carl: Efter det slut, till hvilket den föregående talaren kommit, att han nemligen icke ville påyrka ändring i Stats-Utskottets hemställan, torde det kanske vara mindre behöfligt att i saken yttra något vidare, men då jag dels till följd af den långva-
Riksd. Prot. 1870. 1 Afd. 3 Band.

riga rättegång, som i frågan förevarit och i hvilken rättegång jag vid dess första början sjelf hade skyldighet deltaga såsom part eller intilldess alla anspråk, som framstälts från egarne till de frälseräntor, som af Louis de Geer inköpts, blifvit underkända, dels ock såsom boende inom den ort. hvarest hemmanen äro belägna, haft tillfälle taga närmare kännedom om förhållandena, har jag ansett mig icke böra underlåta att, till den verkan det kan hafva, på det bestämdaste förorda bifall till hvad Utskottet föreslagit.

Den historik öfver frågan, den förre talaren uppdragit, dervid fogande åtskilliga anmärkningar, genom hvilka han velat ådagalägga, hurusom hemmansegarne icke skulle hafva skäl att klaga öfver den dom, som blifvit fälld, skulle jag önska att hafva kunnat följa något mera i detalj, då det, som jag tror, skulle hafva blifvit möjligt att i de flesta fall vederlägga hans anmärkningar, men då jag måste erkänna, att jag icke under afhörandet af anförandet varit i tillfälle i minnet behålla samtliga anmärkningarne, vill jag inskränka mig till att bemöta några af dem.

Först och främst har den värde talaren yttrat, att det var allmogen sjelf som önskade att bergslagen skulle upphöra och blifva landslag, men jag tror detta vara ett misstag. Så vidt jag har mig bekant, protesterade hemmansegarne deremot, men detta torde i allt fall icke utöfva stort inflytande på bedömandet af sjelfva frågan. Vidare har han sagt att hemmansegarne till en tid betalade dessa räntor och att det derigenom syntes honom vara ådagalagdt, att de erkände sin skyldighet att betala dessa räntor. Jag ser i detta förhållande intet bevis för ett sådant erkännande. Det var ganska naturligt att då efter bergslagens upphörande Kronan påförde kronhemmanen tillskottsräntor, egarne till frälseräntor, som inträdt i Kronans rätt, skulle anse sig befogade att göra på samma sätt. Så skedde ock. Dåvarande egarne till Finspongs bruk, som voro egare till dessa frälseräntor, påförde sina frälsehemman samma tillskottsräntor, som Kronan pålagt sina hemman, och frälsehemmansegarne trodde till en början att ej annat fanns att göra, än att underkasta sig och godvilligt betala, då de sågo att deras grannar fingo erlægga tillskottsränta till Kronan, men deraf att de godvilligt betalade kan icke sökas bevis för att de erkände såsom en *skyldighet* att betala tillskottsränta. Tvärtom, då deras uppmärksamhet blifvit väckt derpå, att deras hemman möjligen kunde vara i en annan ställning, började de genast en rättegång, som fortgått till dess den under sednare åren blifvit slutligen afdömd. Om hemmansegarne under denna rättegång vid ett tillfälle förklarar, att de, som innehade Louis de Geers rätt, icke vore berättigade att utfå dessa räntor, och vid ett annat tillfälle sagt, att *om* någon skulle hafva dem, vore det Louis de Geers rättsinnehafvare, ser jag för min del i denna omständighet icke annat än ett bevis derpå, att två olika sakförare begagnat de argumenter, som under rättegångens utförande syntes hvar och en af dem lämpligast, och ehuru man icke kan annat än klandra att en sådan argumentation användts, tror jag dock detta icke böra läggas hemmansegarne till last, ty de hafva troligen icke läst sine advokaters anföranden.

En omständighet, som jag ber att få fästa uppmärksamheten på,

är, att då bergslagen öfvergick till landslag föreskrefs en särskild Kongl. kungörelse att denna omständighet icke skulle utöfva inflytande på de räntetitlar, som utgingo af frälsehemmanen, och då kan jag verkligen icke inse att den skall utöfva något inflytande på skattefrälsehemman, ty om ett sådant hemman säljes utom börd och egaren af frälseräntan begagnar sin i lag medgifna lösningsrätt, blifver ju det förutvarande skattefrälsehemmanet i hans hand rent frälse. Har nu skattefrälsehemmanet blifvit pålagdt en sådan särskild tillskotts-ränta och det sedermera löses af räntegaren, så frågas, huru skall det då gå med tillskotts-räntan? Antingen har den omständighet att bergslagen förvandlats till landslag utöfvat förändring å ett frälsehemmans ställning i klar strid med ofvannämnda Kongl. kungörelse eller ock är denna kungörelse utan all betydelse.

Äfven torde böra bemärkas, att då en del af den dessa hemman pålagda räntor skola tillfalla Kronan, tillskapas sålunda en särskild och ny jordnatur. Hemman blifva nemligen på samma gång skattefrälse och kronoskatte, enär de skola utgöra räntor dels till egarne af frälseräntan dels till Kronan.

För min del tror jag alltså att det kan finnas tillräckligt många och talande skäl för innehafvarne af ifrågavarande hemman att yrka befrielse från tillskotts-ränta. Då nu så är; då vidare rättegången dragit långt ut och det verkligen för hemmansegarne skulle kännas alltför betungande att nu efter förloppet af så många år få utgifva dessa tillskotts-räntor för den förflutna tiden, yrkar jag bifall till Utskottets förslag.

Herr Montgomery-Cederhielm: Utskottet har erkänt att det i allmänhet icke är lämpligt att Utskottet föreslår Riksdagen att fatta beslut i afseende på kamerala frågor, då de äro så invecklade som den nu föreliggande, utan att deri försiggått en utredning af vederbörande auktoriteter, som ega nödig sakkänedom. Men den utredning, som erfordras i denna fråga, torde väl afse ena delen af motionen och ej den andra. Såsom motionen är uppställd afser den dels att hemmansegarne må befrias att utgifva den genom Kongl. Maj:ts resolution den 5 Mars 1869 dem ådömda ränta från och med 1848 till sistnämnda dag, dels ock att hemmanen äfven för framtiden skulle fritagas från skyldighet att utgifva ränta. I afseende på sednare delen af motionen har Utskottet icke ingått i pröfning af den saken, men i afseende på nådefrågan ansåg Utskottet att denna möjligen nu kunde af Utskottet upptagas, enär denna fråga vid så många tillfällen varit föremål för domstolarnes pröfning och var åtföljd af en mängd handlingar, genom hvilka tillräcklig utredning kunde erhållas. Såsom af Betänkandet synes, har Utskottet endast utgått från billighetsskäl, hvilka tala för ett efterskänkande af Kronans obestriddiga rätt att utfå denna ränta och jag tror att Utskottets motiver väl kunna försvaras. Till att börja med säger Utskottet att Kronan icke förr än 1851 vid domstol anhängiggjorde sina anspråk att af hemmansegarne utbekomma den tillökning i mantalsröntan, från hvars utgörande hemmanen, såsom belägna inom bergslagsort, förut varit befriade. Det var ock förhållandet; ända till 1839 erla-

des räntan till Finspongs bruk och först då de sistnämnda år nekade att till bruket vidare erlægga räntan blef frågan föremål för pröfning hos domstolarne, der den fortgick ända till år 1869. Det har således dröjt ganska länge innan det blef afgjort hvem som hade rättighet till räntan och densamma blef fränkänd Finspongs bruksegare och tillerkänd Kronan. Sedan säger Utskottet att dröjsmålet med det slutliga afgörandet till väsendtlig del berott deraf att Kronan vid orätt forum först anhängiggjorde sin talan. Detta är också sannt. Högsta Domstolen har i denna fråga dömt på tvänne sätt. Genom utslag den 19 Mars 1851 har den nemligen förklarad, att Advokatfiskals-embetet i Kammar-kollegium egde instämna Kronans talan till Häradsrätt, men genom dom den 26 Maj 1857 sagt, att det icke tillkomme allmänna domstolarne att med frågan taga befattning och således hänvisat Advokatfiskals-embetet att på administrativ väg söka rättvisa. Då nämnda embete med anledning, häraf anhängiggjorde talan hos Konungens Befallningshafvande i Östergötlands län, ogillade denna myndighet Advokatfiskals-embetets talan, hvaremot Kongl. Kammar-kollegium upphäfde Konungens Befallningshafvandes utslag och blef slutligen genom resolution den 5 Mars 1869 Kammar-kollegii utslag fastställt. Jag tror derföre att, då man här måste fästa afseende endast på billighet, skäl finnas, som tala för motionärens framställning och anhåller jag för min del om bifall till Utskottets hemställan i förevarande punkt af betänkandet.

Herr Thyselius: En talare har förmålt, att det vore ådaga-lagdt, att, såsom Utskottet yttrat, Kammar-advokatfiskalen, då han till Häradsrätt instämde hemmansegarne, hade vid oriktigt forum anhängiggjort Kronans emot dem riktade anspråk, samt att, om, efter den upplysning jag lemnat, advokatfiskalen än vore utan skuld derutinnan, felet läge i det föreläggande han af Högsta Domstolen erhållit. För min del vågar jag icke underkänna den tillämpning nämnda domstol i denna sak gjort af stadgandet i 18 kapitlet 3 § Rättegångsbalken, och hvad jag har full anledning antaga är, att denna lagtillämpning icke varit till men för hemmansegarne, enär den utredning, Kronans ombud såmedelst kommit i tillfälle åstadkomma, tyfvelsutän haft en kraftig inverkan till deras befriande från bruksegarens kraf, på samma gång, som derigenom tiden för fastställandet af Kronans rätt till de förhöjda räntorna och utkräfandet deraf blifvit undanskjuten. En annan talare, den nuvarande egaren af Finspong, har icke allenast dragit i tvifvelsmål, utan ock bestridt riktigheten af flera bland de uppgifter, jag i mitt förra yttrande lemnat. I anledning deraf vill jag nämna, att dessa äro hemtade ur officiella handlingar, till hvilka jag beredt mig tillgång i ändamål att kunna bringa fullständig upplysning i kamerala förhållanden, dem Utskottet funnit af en mycket invecklad beskaffenhet, och jag beder en hvar vara öfvertygad derom, att kärlek till sanning, så väl som den embetsmannaställning jag innehafver, hindrar mig från att meddela uppgifter, som icke med verkliga förhållandet öfverensstämma. Min förmålan, att hemmansegarne under flera år till bruksegaren *frivilligt* inbetalt de förhöjda räntorna, har jag dock icke hemtat ur

rättegångshandlingarne, men deremot ur den i hemmansegarnes intresse väckta motionen och från Utskottets eget utlåtande, och jag har icke kunnat tilltro mig rättighet att betvifla en uppgift, som på detta sätt tillkommit. Skulle, sådant oaktadt, sig visa att hemmansegarne, nödde och tvungne, till bruksegaren utgjort förhöjningen, torde de ega än större anledning att hoppas densammas återbärande. — Det har äfven blifvit sagdt, att bergslagsprivilegiernas indragning egt rum emot hemmansegarnes vilja och emot deras bestridande. Jag tillåter mig visserligen icke ifrågasätta, att hemmansegarne gerna velat för everldlig tid bibehålla den frihet från rotering och den lindring i skattebördor, privilegierna medförde. Men hemmansegarne hade sig väl bekant och bestredo icke heller, att med åtnjutandet af dessa privilegier var för bergsmansjorden förenad skyldighet till blåsning i hytta eller masugn — denna skyldighet hade innan privilegiernas indragning icke blifvit eftergifven eller upphört — och de insågo och erkände sin oförmåga att fullgöra detta vilkor för bergslagsfrihetens bibehållande. Jag har redan nämnt, att i Hellestads bergslag tackjernstillverkningen redan år 1812 upphört, och, hvad Wånga bergslag beträffar, är af Kongl. Brevet den 26 Juni 1821, hvarigenom om indragning af dess privilegier från och med år 1824 förordnades, upplyst, att icke eller inom nämnda bergslag någon grufva då var att med fördel bearbeta, att ifrån 1806 till 1816 endast tre blåsningar blifvit verkställda samt att egarne till ett stort antal af de inom bergslaget belägna hemman, under anförande af olämpligheten utaf bergsbrukets fortsättande, afsagt sig att deruti deltaga och begärt att få till landslag öfvergå. På särskilda framställningar blef dock, på försök om icke bergshandteringen skulle åter kunna komma i gång, genom Kongl. Brevet den 2 Mars 1824 och den 4 September 1829 anstånd med privilegiernas indragning beviljadt, och det var först efter det alla delegarne i bergslaget, med undantag af egaren till ett fjerdedels mantal, förklarar, att de icke kunde med bergshandteringen vidare sig befatta, som, till följd af Kongl. Brevet den 23 Januari 1830, indragningen blef i verket satt.

Herr Nordström: Hvad man än må tänka om de särskilda åtgärder och de stadier denna fråga undergått, förbjuder dock vördnaden för grundlagen att derom för närvarande ingå i något slags bedömande. Det skulle till och med strängt kunna sättas i fråga, huruvida detta ärende, mot bestämda innehållet af 90 § Regeringsformen, borde få komma till Riksdagens pröfning ur den synpunkt, motionären dervid framställt. Men då Utskottet i sitt Betänkande äfven meddelat att Kongl. Maj:t uti nådig skrifvelse till Stats-Utskottet af den 11 Februari innevarande år lätit till Utskottet öfverlemna den af hemmansegarne i Hellestad, Risinge och Wånga kommuner gjorda underdåniga ansökning, angående aflåtande af nådig Proposition till Riksdagen om eftergift af förhöjningsräntan, anser jag för min del, utan att ingå i någon kritik deröfver, att frågan blifvit af Kongl. Maj:t öfverlemnad till Utskottet direkte och icke till Riksdagen, mig böra erinra om att, då häraf synes, att hemmansegarne hafva hos Kongl. Maj:t gjort ansökning om eftergift af den dem ådömda ränta och Kongl.

Maj:t öfverlemnadt frågan till Utskottets yttrande, Utskottet haft full anledning att upptaga densamma till behandling. För min del får jag nu i själfva saken ansluta mig till Herr Ekman, under hemställan att Riksdagen må bevilja den begärda eftergiften.

Öfverläggningen förklarades slutad och momentet bifölls.

Mom. b.

Herr Ekman, Carl: Ehuru jag till alla delar måste erkänna riktigheten af det skäl, Utskottet anført för afslag å den del af motionärens förslag, som omförmäles i mom. b., så har det likväl ej kunnat undgå min uppmärksamhet att den omständighet, som af Utskottet blifvit anført i motiveringen för dess förslag under mom. a. eller att de ifrågavarande hemmansegarne hos Kongl. Maj:t i underdånighet anhållit, att de i nådeväg kunde äfven för framtiden varda befriade från utgifvande af räntan, bort anföras såsom stöd för det afslag, Riksdagen för närvarande borde besluta rörande denna del af motionen. Då detta emellertid icke skett och det torde få antagas att Kongl. Maj:t vid behandlingen af denna fråga, som till följd af underdånig ansökning hos Kongl. Maj:t för närvarande hvilat till afgörande, möjligen skulle äfven vilja se hvad Riksdagen yttrat i frågan, sedan den genom enskild motionär blifvit förelagd dess pröfning, tager jag mig friheten anhålla att Kammaren i stället för det slut, hvartill Utskottet kommit, måtte besluta: "att motionärens framställning i denna särdeles viktiga och grannliga del af frågan för närvarande och innan närmare utredning deruti vunnits samt Kongl. Maj:t, i anledning af hemmansegarnes i ämnet gjorda underdåniga ansökning, fattat sitt nådiga beslut, icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda".

Grefve Mörner, Carl Göran: Jag trodde att någon af Utskottets ledamöter skulle försvara dess Betänkande, men då ingen gjort det, finner jag mig föranlåten dertill och får såsom stöd för mitt yrkande endast åberopa 90 § Regeringsformen. Jag tror icke att det tillkommer oss att, på det sätt man här afser, ingå i pröfning af högsta domaremakts beslut. Jag yrkar bifall till Utskottets hemställan.

Herr Montgomery-Cederhielm: Jag har blifvit förekommen af Grefve Mörner. Det var visst icke min afsigt att öfvergifva Utskottets förslag, utan tror jag motionen i denna del vara fullt riktigt besvarad af Utskottet och att man åtminstone i viss mån skulle ingå i pröfning af den fråga, som på annan väg för närvarande är underställd Regeringen, om man aflät en sådan skrifvelse som den af en talare här föreslagna. För min del får jag anhålla om bifall till Utskottets hemställan.

Herr Ekman: Då en värd talare åberopat 90 § Regeringsformen

såsom skäl hvarföre min framställning icke borde vinna bifall, så vill jag blott fästa uppmärksamheten på, att den af mig föreslagna redaktionen icke står i strid med den åberopade grundlagsparagrafen. Tvärtom innehåller mitt förslag att just emedan hemmansegarne ingått till Kongl. Maj:t med en underdånig ansökning, Riksdagen skulle förklara att den icke kunde fatta något beslut i ämnet förrän denna ansökan blifvit af Kongl. Maj:t afgjord. Till undanrödjande af den åsigt, som möjligen skulle kunna göra sig gällande inom Kammaren i följd af den ärade talarens anmärkning, om den icke blifvit bemött, har jag tagit mig friheten anföra detta och vidhåller för öfrigt mitt yrkande.

Sedan öfverläggningen förklarats slutad samt Herr Grefven och Talmannen yttrat, att under densamma hade yrkats dels bifall till Utskottets förevarande hemställan och dels af Herr Ekman, att Kammaren skulle fatta följande beslut: "att motionärens framställning i denna särdeles viktiga och grannliga del af frågan för närvarande och innan närmare utredning deruti vunnits samt Kongl. Maj:t, i anledning af hemmansegarnes i ämnet gjorda underdåniga ansökning, fattat sitt nådiga beslut, icke må till någon Riksdagens åtgärd föranleda"; framställde Herr Grefven och Talmannen proposition på bifall till Utskottets hemställan och, då dervid svarades många ja jeunte några nej, förklarade sig hafva funnit ja öfvervägande.

Anmaldes och bordlades från nedannämnde Utskott inkomna Memorialer, Betänkanden och Utlåtanden, nemligen från

Stats-Utskottet:

N:o 77, med beräkningar öfver statsregleringen för år 1871 samt förslag i fråga om fyllande af Riksgälds-kontorets behof;

N:o 78, öfver väckt motion om förändring af uppvärmnings- och luftvexlingsanstalterna i Första Kammarens sessionsrum;

N:o 79, i anledning af väckt motion om nedsättning af den godtgörelse, som till åtskilliga stapelstäder nu utgår såsom ersättning för mistad tolag;

Banko-Utskottet:

N:o 9, i anledning af Kamrarnes skiljaktiga beslut rörande Banko-Utskottets Memorial N:o 8, med förslag till ändringar i Banko-reglementet;

Sammanatta Banko- och Lag-Utskottet:

N:o 1, i anledning af väckta motioner om upphörande af enskilda banker med sedelutgifningsrätt;

N:o 2, i anledning af väckta motioner om ändringar i Kongl. Kungörelsen den 20 Maj 1864 angående enskilda banker med rätt att utgifva egna banksedlar;

Lag-Utskottet:

N:o 45, i anledning af väckta motioner, åsyftande ändring i gällande föreskrifter angående dels utfärdande och delgifning af stämning, dels kommunicering af bevakadt testamente och dels viikoren för fullföljd af talan emot underrätts dom;

N:o 46, i anledning af väckt motion om rättighet för husbonde att i sparbank insätta en del af tjenstehjons lön;

N:o 47, i anledning af återremiss af Utskottets Utlåtande N:o 35, rörande väckt motion om upphäfvande af 5 och 6 §§ i 2 kap. Giftermålsbalken; samt

N:o 48, i anledning af väckt motion om ändring i Kongl. Förordningen den 28 Juni 1798, i hvad den innefattar föreskrifter om sättet huru skuldebref och borgensförbindelser skola upprättas.

Kammaren åtskiljdes kl. 3 e. m.

In fidem

O. Brakel.
